

موضوع : تاثیرات شبکه های اجتماعی مجازی بر روابط دیپلماسی نوین

دکتر طهرانی

چکیده :

نگاه به حوزه جهانی و فهم دقیق تاثیرات تغییرات ارتباطات بر روابط دیپلماسی نوین در دنیای مدرن با پیشرفت فناوری و بالاخص حوزه مجازی آن از یک قرن گذشته این مفهوم را به ذهن نزدیک می کند که تا چه میزان این تغییرات می تواند موثر و کارآمد باشد و حوزه تاثیر گذاری آن نیز تا چه حد امکان گستردگی دارد؟ بر همین اساس معتقدیم با توجه به رویکرد شبکه های اجتماعی، خصوصاً به صورت مجازی آن به دلیل سهولت و قابل دسترس بودن می تواند روابط دیپلماتیک و ارتباطات های سیاسی بین المللی به مفهوم خاص آن دیپلماسی کشورها را نه تنها تحت تاثیر خود بلکه دست خوش تغییرات جدی کند و این تغییرات نیز در آینده بیش از این هم اهمیت پیدا خواهد نمود. به همین منظور با تکیه بر مطالعات شناختی در حوزه های اجتماعی مجازی سعی گردیده میزان تاثیر گذاری آن بر ارتباطات بین المللی و در کلان تاثیرات آن بر عرصه دیپلماسی را مورد بررسی قرار دهیم و در این میان بر مفهوم تاثیر گذاری عمیق این فن آوری نوین برسیم .

واژه های کلیدی

شبکه اجتماعی مجازی - دیپلماسی نوین - روابط بین الملل

فصل اول :

تعاریف

الف : تعریف شبکه اجتماعی

شبکه اجتماعی در علوم اجتماعی به بررسی روابط بین انسانها، گروههای انسانی و سازمانها می پردازد اصولا شبکه اجتماعی بر مبنای تعدد ارتباطات شکل می گیرد، بدان معنا که افراد بر اساس ارتباط عاطفی ، خانوادگی ، تجاری ، سیاسی و ... که دارند با دسته ای از افراد در ارتباطند و این زنجیره ارتباطات، مسلسل وار تکرار می شود که به هر کدام از این ارتباطات یک گره گفته و تعداد این گره ها نیز اندازه یک شبکه اجتماعی را به نمایش می کشد .

در تحلیل شبکه های اجتماعی معمولا به روابط اجتماعی ای توجه می شود که به دو عنوان شناخته می شوند؛ یکی به عنوان راس و دیگری به عنوان یال . راس ها در اصل به عنوان بازیگران فردی و اصلی درون شبکه ها هستند و یال ها به مدل روابط میان این بازیگران می پردازند .

تاریخچه شبکه اجتماعی :

- شبکه های اجتماعی ریشه ای تاریخی به اندازه قدمت تاریخ آغاز زندگی گروهی بین افراد دارد و ریشه های آن، در شواهد و اسناد تاریخی قابل مشاهده است حتی به صورت یک نظریه علمی می توان آن را بیش تر از نظریه قرارداد اجتماعی در سال ۱۷۶۲م در آثار ابن خلدون متولد ۱۳۳۲م به عنوان نظریه عصبیت پیدا نمود. این نگاه نشان می دهد که ریشه ارتباطات گروهی تاریخچه ای به قدمت تاریخ قومیت در طول خلقت انسان دارد .

ب: تعریف دیپلماسی :

- دیپلماسی یا روابط دیپلماتیک به دانش ارتباط میان سیاستمداران و سران کشورهای جهان گفته می‌شود.
داریوش آشوری، فرهنگ سیاسی، نشر مروارید، چاپ هشتم،
در مبنای تعاریف دیپلماسی به طور کل می‌توان هنر نمایندگان یک دولت که در قالب‌های تعیین شده در نقشه راه دولت مورد پذیرش خود جهت حفظ منافع ملی و اجرای سیاست خارجی به کار گرفته می‌شود، می‌گویند و این یعنی به کارگیری تکنیک‌های مذاکره در حوزه سیاست خارجی هنر رهبری مذاکرات، هنر جلب نظر مساعد دولت مورد مذاکره توسط نمایندگان یک دولت در مقابل دولت دوم در پی ایجاد یک مناقصه و یا یک تهدید جدی و یا ایجاد یک ارتباط دوستانه در عرصه بین الملل .

ج: شبکه اجتماعی مجازی

شبکه اجتماعی مجازی زنجیره‌ای از ارتباطات و گره‌های شبکه اجتماعی یا حضور غیر فیزیکی افراد در یک محل مجازی است در شبکه اجتماعی مجازی مجموعه ارتباطات بین افراد در فضای واقعی صورت نمی‌گیرد بدین معنا که اصل در حضور فیزیکی افراد در کنار هم نمی‌باشد. در این مدل اجرایی، ارتباطات بر بستر ابزاری به نام اینترنت آغاز گردیده که به دلیل ماهیت این ابزار ارتباطاتی شاهد شبکه اجتماعی‌ای خواهیم بود که افراد و ارتباطات آنها به صورت غیر قابل لمس شکل می‌گیرد .

به اعتقاد کاستلز شبکه‌های اجتماعی محصول همگرایی سه فرآیند تاریخی مستقل هستند.^۱

۱- انقلاب اطلاعات

۲- تجدید ساختار سرمایه داری و اقتصاد متکی به برنامه ریزی

۳- نهضت‌های فرهنگی دهه ۱۹۶۰

این سه فرآیند موجب شدند تا شبکه‌های اجتماعی مجازی تولد یافته و رشد کنند

^۱ سه گانهٔ عصر اطلاعات (۱۹۹۷) (این کتاب توسط احمد علیقلیان، افشین خاکباز و حسن چاوشیان به فارسی ترجمه شده است.)

و عمده تر بحث آن را میتوان در علایق مردم به در دست داشتن اخبار پشت پرده بدون سانسور و قابل دسترس دانست که بر گرفته از علایق و سلیق جدیدی است که در عصر ارتباطات شکل گرفت است

تاریخچه شبکه اجتماعی مجازی :

- نخستین بار شکل گیری قالب شبکه اجتماعی بر پایه اینترنت در سال ۱۹۶۰م در فضای دانشگاهی (ایلی نویز) در ایالات متحده آمریکا مطرح می شود و اولین سایت رسمی راه انداخته شده در حوزه شبکه اجتماعی در سال ۱۹۹۷ م شکل می گیرد . با ظهور شبکه اجتماعی یک موضوع نیز به دنیای ارتباطات معرفی گردید :

رسانه های اجتماعی : (Social media)

در واقع با شکل گیری ارتباطات بر بستر اینترنت و تولید نرم افزار های مختلف، تولیداتی تحت وب ایجاد گردید که به کاربران و مخاطبان خود اجازه می داد تا محتوای تولید شده خود را اعم از تصویر ، متن و صوت را با دیگران به اشتراک بگذارد و بدون صرف هزینه گزاف جامعه ای، مخاطب گسترده ای را تحت همین عنوان نرم افزارها نه تنها با تولیدات خود آشنا بلکه خواهان نظر آنها هم می شود و این مهم به معنای آگاه شدن یک جمع کثیری از مخاطبین در کمترین زمان با عقاید و اطلاعات به اشتراک گذاشته شده در محیط مجازی می باشد .

ویژگی خاص شبکه اجتماعی :

۱- امکان گسترده دسترسی برای مخاطب

- ۲- امکان دسترسی با ساده ترین وسایل ارتباطی
- ۳- عدم نیاز به مهارت جدی برای استفاده از نرم افزار
- ۴- ارتباط لحظه ای بین فرستنده پیام و گیرنده آن در دریافت پیام و بازخورد آن
- ۵- تغییر ماهیت پیام فرستاده شده در هر زمان به موضوعی دیگر (اصلاح پیام توسط فرستنده)
- ۶- عدم محدودیت زمانی و مکانی برای ارسال پیام
- ۷- عدم محدودیت در تولید محتوا و استفاده از ابزارهای گوناگون ارسال پیام (چند رسانه ای)
- ۸- عدم وجود سانسور توسط سازمانهای مرتبط و یا مخالف به صورت گسترده
- ۹- هزینه پایین تولیدات و ارسال در قیاس با رسانه های دیگر
- ۱۰- قابلیت فهم میزان تاثیر گذاری بر مخاطب در داخل رسانه مجازی

با توجه به موضوعات مطرح شده قابل درک است که میزان تاثیر گذاری شبکه اجتماعی آن هم به صورت مجازی دایره ی گسترده تری را نسبت به رسانه های دیگر در بر می گیرد و این اتفاق می تواند تاثیرات مثبت و منفی بی شماری را برای کاربران بر عهده داشته باشد .

فصل دوم : تاثیر گذاری شبکه اجتماعی بر دیپلماسی نوین

نگاه به حوزه سیاست در عرصه بین الملل و دقیق تر از آن در روابط دیپلماتیک این اتفاق را به ذهن نزدیک می کند که در عرصه بین المللی سیاست های یک کشور بر اساس حوادث و حواشی داخلی آن کشور می تواند نه تنها دستخوش تغییر گردد بلکه به صورت جدی ترمی تواند مبنای اصلی آن را نیز عوض کند به مفهوم روشن تر افکار عمومی می تواند با تاکید مطلبی و یا خواسته ای و یا ایجاد مقاومت عمومی برای خواسته های خود بازیگران عرصه سیاست کشور را مجبور به عقب نشینی از طرح برنامه ریزی شده قبلی و یا سرعت بخشی به یک اقدام زمان بر نماید به معنای روشن تر فشار افکار عمومی میتواند اقدامات کنش گران عرصه دیپلماسی را تا حد تغییر نظر تحت تاثیر خود قرار دهد و این مهم در عرصه سیاست خارجی کشورها رنگ و بوی جدی تری می گیرد ، به این معنا که در ارتباطات و طراحی های سیاست گذاری شده در عرصه برون مرزی یک کشور اکثریت و حتی در شرایطی خاص اقلیت مردم می توانند شیوه

دیپلماسی بین‌المللی کشور خود را تغییر داده و دولت مردان را وادار به تمکین به خواست خود کنند فارغ از اینکه این خواست معقول یا غیر معقول باشد و یا ریشه‌ای حقیقی یا غیر حقیقی داشته باشد این اتفاق زمانی مهم‌تر می‌شود که ابعاد آن توسط قدرت رسانه‌ای چندین برابر می‌گردد به این منظور که ابزار رسانه در کنار موضوع قرار می‌گیرد و در جامعیت بخشیدن به آن و جذب و افزایش مخاطب آن کمک می‌کند، حال این بحث آنگاهی به یک سلاح جدی تبدیل می‌گردد که اساس طراحی شده‌ای از قبل داشته باشد یعنی یک پروژه تعریف شده‌ای وجود دارد که بر پایه ابزار رسانه، پیامی یا خواست یا عدم خواستی را در عرصه ملی مطرح می‌کند و با استفاده از ابزار رسانه وسعتی کلان می‌بخشد و باعث متشنج شدن اذهان عمومی می‌گردد تا با وسیله فشار جامعه و افکار عمومی باعث تغییر روش دولت شود، حال با توجه به این میزان تاثیر گذاری در تغییر سیاست‌های دولت و با‌الخص تغییر در سیاست‌گذاری‌های بین‌المللی تا جایی که به تغییر بازیگران در عرصه سیاست و بین‌الملل نیز می‌انجامد لذا با توجه به این مدل رفتارها که عموماً به عنوان عملیات روانی نام برده می‌شود می‌توان با ایجاد یک فضای غیر واقعی باطل را به عنوان حق و حق را به شکل باطل نشان داد به همین منظور به مدلهای از این دسته از عملیات تحت عنوان عملیات روانی و تاثیرات آن بر روابط می‌پردازیم.

تکنیک‌های تبلیغات سیاسی (پروپاگاندا) :

۱ { Hardd lasswell } ۱۹۲۸-۱۹۰۲

(کتاب تکنیک پروپاگاندا (تبلیغ سیاسی))

اصولاً عملکرد تبلیغات سیاسی از دیدگاه لاسول^۱ کنترل افکار به وسیله نهاد‌هایی خاص و یا به عبارت دیگر استفاده از تمامی ابزارهای شایعه، داستان، گزارش و تصویر و جهت تاثیر بر مخاطب است. لاسول پروپاگاندا را به معنای وسیع خود، عبارت از تکنیک اثرگذاری بر رفتار انسان از طریق سازماندهی و یا دست‌کاری در واقعیت‌ها؛ دانست. دست‌کاری در واقعیت‌ها ممکن است در قالب گفتار، نوشتار، تصویر، موسیقی و... باشد. لاسول اهداف چهارگانه پروپاگاندا را چنین می‌آورد: ۱- بسیج کردن احساسات علیه دشمن ۲- حفظ روابط با متحدین ۳- حفظ دوستی و در صورت امکان، جلب همکاری کشورهای بی‌طرف ۴- تضعیف و نابودی رویه دشمن.

الف: نظریه ماریچ سکوت (Silence Spiral) { الیزابت نوئل نئومان (کتاب) مطالعات بخشی رادیو تلویزیونی }

{

این نظریه مدلی را طراحی می کند که افراد یک جامعه احساس کنند نظر و دیدگاه آنها در یک حوزه یا چندین حوزه (بنا به مدیریت طراحان عملی نظریه) در یک اقلیت جدی از جامعه وجود دارد و اکثریت جامعه با این دیدگاه مخالفت دارند این اتفاق بر اساس یک ویژگی ذاتی انسانی این گونه افراد را وادار به عقب نشینی می کند یعنی در حالتی انفعالی قرار می دهد و به طبعه این حالت به سکوت در مورد عقاید خود می رسند و به فردی بی تاثیر در جامعه تبدیل می شوند و به همین دلیل نیروی نقد و واقعیت شناسی از جامعه گرفته میشود

ج - نظریه تزریقی و یا گلوله جادویی

نظریه فوق معتقد است که رسانه ها تاثیر مستقیم، فوری و قدرتمند بر روی اقشار جامعه یا همان مخاطبان خود دارند نظریه پردازان در این دیدگاه معتقدند رسانه ها می توانند مانند شلیک یک گلوله و یا تزریق آمپول از طریق طراحی یک پیام مشخص مخاطب را وادار به عکس العملی کنند که خواست آنها از طراحی و کد گذاری آن پیام است در این مدل گیرنده خبر در پایین ترین سطح خود در ناتوانی از تحلیل به سر می برد و بدون آنکه توان تصمیم گیری داشته باشد تبدیل به یک فرد تحت فرمان می شود.

وچندین نظریه های دیگر مانند برجسته سازی و یا نیاز جویی از همین دسته از ابزارهای تاثیر گذارند و می توانند در عمل تاثیرات گسترده ای بر جامعه عمومی و به دنبال آن به جامعه سیاسی و شاخص های بین الملل بکشاند

نتیجه:

با توجه به ابزار های موجود و سیاست های مدون در عرصه های مجازی که باعث می گردد شبکه های اجتماعی هر چند کوچک بتوانند تاثیرات گسترده و پر رنگی را در جامعه ایجاد کنند که این تاثیرات در تمامی حوزه ها امکان رسوخ و تغییر را دارد و مهم ترین آن نیز همان شکل گیری شبکه های اجتماعی مخالف و یا موافق یک عملکرد در عرصه دولت است که با شکل گیری خود و استفاده و استفاده از فضای رسانه ای مجازی جامعه مخاطب گسترده ای را تحت پوشش قرار می دهد که میتوانند روند عملکردی دولت ها را کند و یا غیر متحرک گردانند این اتفاق در حوزه دیپلماسی نیز تاثیر گسترده تری را به دنبال دارد وقتی در شکل گیری یک جریان اجتماعی تفکری سیاسی قرار بگیرد که بر اساس مبنای دشمن خارجی برای جلوگیری از یک کنش سیاسی در عرصه ملی و بین المللی و با بهره گیری از پروپاگاندا ی سیاه یعنی بدون وجود منبع روشن و عدم دقت اطلاعات و مشخص نبودن صحت آن و یا تولید موضوع به صورت جعلیب با استفاده از ابزار ها و نرم افزار های مجازی در کمترین زمان بیشترین مخاطب را درگیر خود می کند و باعث می شود کنشگران سیاسی را در مقابل یک حمله سراسری قرار دهد و با بازیگران را تا مرز ابطال عمل پیش برد نمی توان آن را ندیده گرفت بر این اساس است که میزان تاثیرات محیطی بر اصل عمل را نیز نمی توان ندیده گرفت این بدین معناست که نمی توان مرز های نو در عرصه تاثیر بر سیاست را ندیده گرفت.

امروزه در حوزه های سیاسی تاثیرات شبکه های اجتماعی عملی مرسوم و متداول گردیده که منجر به ایجاد فضای گسترده ای در تغییرات سیاسی و اجتماعی می شود.

شبکه های اجتماعی به عنوان نسل پیشرفته رسانه اجتماعی امکان تعاملی گسترده ای را ایجاد می کند به همین منظر با قابلیت ایجاد یک بسیج همگانی و سامان دهی های اعتراضات مردمی حتی کوچک و تبدیل آن با عضو گیری گسترده به یک جریان بزرگ ملی قدرت بازیگران عرصه بین المللی را کاهش و یا افزایش دهد از تنها بودن بازیگران این عرصه یعنی دولت ملت ها به چند بازیگری تبدیل نموده است.

در واقع اتفاقات اخیر نشان می دهد که نظام بین الملل با توجه به افزایش های روند اطلاعات در دنیای مجازی به دلیل ایجاد هوشیاری و آگاه سازی گسترده خود در بین احاد مردم باید رویکرد سنتی خود را که متأثر از چارچوب های بسته بازیگران است را تغییر داده و در این روند حرکتی موجود به جای مبارزه یا سرکوب شبکه های اجتماعی بتواند از این

تهدید جدی یک فرصت استثنایی تولید کند تا در رسیدن به خواست سیاسی خود بتوانند نتیجه قابل قبولی را کسب کنند.